

6. Свендсен Ларс Фр. Г. Філософія самотності / Переклад з норвезької Софії Волковецької. К. : Видавництво Анетти Антоненко, 2017. 208 с.
7. Фльорко Л. Соціальна самотність сучасної людини як філософська проблема. URL: <http://dspace.nbuu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/27483/03-Fliorko.pdf?sequence=1>.
8. Фромм Э. Душа человека : Перевод. М. : Республика, 1992. 430 с.
9. Фромм Э. Психоанализ и дзэн-буддизм. *Что такое дзен?* / Э. Фромм, К. Г. Юнг, А. Уоттс, Р. Х. Блис. Львов : Инициатива, К. : Airland, 1994. С. 11–77.
10. Ясперс К. Общая психопатология / [пер. с нем. Л. Акопяна]. М. : Практика, 1997. 1056 с.
11. Brennan T. Loneliness at Adolescence Loneliness. *A Sourcebook of Current Theory, Research and Therapy* / Ed. L.A. Peplau & Perlman. A Wiley Interscience Publication, 1982. PP. 269–290.
12. Moustakas C. E. Loneliness and love. Englewood Cliffs, N. J. : Prentice-Hall, 1972. 146 p.

Множинська Р. В.

кандидат філософських наук,

доцент кафедри філософії,

політології та українознавства

Київський національний університет технологій та дизайну

м. Київ, Україна

РЕНЕСАНСНИЙ ГУМАНІЗМ В УКРАЇНІ (XVI – XVII СТ.)

Тільки порівняно недавно українська наукова громадськість довідалася про існування в українській культурі не званої досі цілої епохи, назва якій «Ренесансний гуманізм в Україні». Творцем цього феномену була, передусім, саме «католицька русь», яка сформувалася переважно в XVI ст. з числа вихованців західноєвропейських університетів і частково з місцевої шляхти, що покатоличилася. Саме ця верства принесла на українські землі ідеї ренесансної культури, а на зламі XVI – XVII ст. і в першій половині XVII ст. витворила своєрідну латинську і польсько-українську літературу. «Католицька русь» мала доволі високу національну конфесійно-етнічну самосвідомість. Взірцем українства може служити римо-католицька земельна шляхта Пинського повіту, що, «з захованням і забезпеченням своєї релігії, владу гетьмана Богдана приймала і бути вірною йому та Україні «вічно», в «часах щастя та нещастя», присягала» [1]. Є свідчення, що ця конфесія прагнула навіть

відокремитись від підпорядкування Польщі, а підлягати безпосередньо папі римському. Представники «католицької русі» намагалися витворити свою політичну ідеологію – ідеологію української національної еліти, яка «в силу своєї вищої освіченості законсервувала історичну пам'ять про державну велич і силу княжої Русі» [1], і яка мріяла про її відновлення. В XVII ст. представники цієї конфесії поступово стали втрачати свої українські державотворчі прагнення і невдовзі майже повністю розчинилися у «польському морі»[2].

До «католицької русі» зараховують представників католицького віросповідання, які були національно свідомі, наполегливо ідентифікували себе українцями, декларували своє «руське» походження. Свідченням цього може бути, наприклад, те, що багато з них підписували свої твори, додаючи до прізвища виразне означення – назву свого народу: С. Оріховський-Роксолан (Orichovius-Roxolanus, Orichovius-Ruthenus), Туробінський-Рутенець (Turobinus-Ruthenus), Павло Кросненський-Рутенець, Русин (Paulus Ruthenus Crosnensis), Георгій Тичинський-Рутенець (Tyszyniensis-Ruthenus), Григорій Чуй-Самборський Рутенець (Gregorius Vigilantius Samboritanus Ruthenus). Упродовж життя змінювались їхні політичні орієнтації, але свою прихильність і причетність до Русі-України як до батьківщини вони зберігали назавжди. Рівень національної самосвідомості в українських мислителів також коливався, але рідко опускався до нуля. Україна для них була «нашою», «своєю» землею. Це засвідчують багато авторів, зокрема, Павло Кросненський, для якого назва народу «Русь» є «словом солодким»; С. Кленович у «Роксоланії» оспівує тринадцять великих українських міст і жодного польського, хоч жив у польській державі. В іншому місці він ще відвертіше самоідентифікується, коли заявляє: «як же нам українське своє пристало руно цінувати»[2]. На чіткому протиставленні «ми»– «вони» побудована і вся поема Домбровського «Дніпрові камени», де «ми» – це руси-українці, «народ, який зберіг дідівський Київський престол аж понині»; «своїми» є також і князі Острозькі та Заславські, і нащадки Данила Галицького. А «вони», тобто чужинці, – поляки, литовці, татари, мосхи, з якими точаться перманентні війни з перемінним успіхом.

Чільним представником «католицької русі» був Станіслав Оріховський-Роксолан (Stanislaus Orichovius Roxolanus, Stanisław Orzechowski Rusin) (1513–1566) – визначний українсько-польський гуманіст, оратор, публіцист, філософ, історик, полеміст. В царині філософії найбільше цікавився проблемами, пов'язаними з етикою і політикою. Народився в с. Оріховці Перемишлянського повіту Руського воєводства у Польщі.

Початкову освіту здобув у Перемишлі. Далі навчався в Краківському (від 1526 р.), Віденському (з 1527 р.), Вітенберзькому (1529 р.), Падуанському (1532 р.), Болонському (1540 р.) університетах, а також удосконалював свої знання у Венеції, Римі, Ляйпцігу. 1543 року після 17-річного перебування за кордоном повернувся на батьківщину, де

займався суспільно-політичною діяльністю. Писав переважно латинською мовою. Його спадщина налічує близько 60 творів. Але деякі з його праць до нас не дійшли, наприклад: «*De iure naturae et gentium*» («Про природне право»), «*Repudium Romae*» («Відступництво Риму») тощо.

Станіслав Оріховський – чи не найвизначніша постать серед українських римо-католиків. Це йому належать слова: *Ruthenum me esse et glorior et libenter profiteor* («я українець, цим пишаюся і про це відверто заявляю») [3]. У своїх творах він розробляв важливі проблеми, які хвилювали тогочасне українське і польське суспільство.

Повернення його імені в духовну культуру України допоможе реконструювати перервану тяглість історичної та інтелектуальної традицій, яка дуже важлива з огляду на потребу забезпечення неперервності культурного успадкування, зв'язку «минулого» й «сучасного», охоплення одного й другого в одне ціле, тобто досягнення історичного розуміння, що робить історію діючою. Сенс же останньої полягає у безперервному впливі «минулого» культури, в тому числі філософії і релігії, на їхнє «сучасне». Адже ми прагнемо осмислити попередні періоди розвитку думки не лише заради їх пізнання, а й задля пошуків варіантів розв'язання реальних проблем свого часу й свого народу.

В Західній Європі його називали «українським Демостеном» та «сучасним Цицероном». Його вчителями були визначні діячі того часу: відомий німецький гуманіст Меланхтон та реформатор Мартін Лютер. Оріховський якийсь час навіть жив у домі останнього. В Німеччині ж він зазнався і з творчістю таких видатних особистостей, як художник Альбрехт Дюрер, а також Ульріх фон Гутен, Лукас Кранх-Старший («*Quales in Germania vidimus olim Durerium Norembergae et Lucam Vitembergae*»). У Римі, Падуї та інших італійських містах Оріховський приятелював із найвідомішими філософами, науковцями, державними і церковними діячами того часу, а пізніше листувався з ними [4].

Він жив у 1-й пол. XVI ст., яке називають сьогодні першим українським відродженням. Наприклад, відомий український дослідник Орест Зілінський, зважаючи на склад і боротьбу ідей цієї епохи, визначає три орієнтації культурного розвитку: традиціоналістичну, репрезентовану Іваном Вишенським, уніоністичну, очолювану Іпатієм Потієм, та поступово-утраквістичну, найкраще репрезентовану у львівській «Пересторозі». Сьогодні можемо говорити про 4-й напрям – ренесансно-гуманістичний, який представляють українці католицького віросповідання, чільним представником якого був Станіслав Оріховський, який голосно заявляв: *Ruthenum me esse et glorior et libenter profiteor* (Я українець, цим пишаюсь і про це відверто заявляю).

Проведений аналіз творів Ст. Оріховського дає підстави говорити, що на формування релігійно-філософських поглядів мислителя значною мірою вплинуло конфесійне розмаїття, яке мало місце в Україні в першій половині XVI ст. Це був час, коли становище православної

церкви було загрожене внаслідок внутрішніх негараздів, пов'язаних значною мірою зі втратою єдиного православного центру – Київської митрополичої кафедри та експансії на українські землі католицької церкви й західних протестантських течій. Католики вдалися тут до бруталного поборювання православної церкви не стільки доказовістю своєї аргументації, як підтасовкою її при посиленні на давні канони й догмати давньої вселенської християнської церкви. Що ж стосується протестантів, то вони діяли на українських теренах дещо інакше й у багатьох випадках були союзниками православних у боротьбі з католиками. Ставлення Оріховського до цих процесів було неоднозначним і змінювалося протягом життя. Можна говорити про три періоди, які значно відрізнялися один від одного: 1-й – 30-ті роки (захоплення протестантизмом і вияв симпатій до православ'я); 2-й – 50-ті роки (критика католицизму й заклик до релігійної толерантності); 3-й – 60-і роки (повне схвалення догматів католицької релігії й дій кліру). При цьому слід зазначити, що перші два періоди позначені чітким ренесансно-гуманістичним спрямуванням.

ЛІТЕРАТУРА

1. Українські гуманісти епохи Відродження (Антологія): 1995. У 2 т. К. : Т. 1. С. 570.
2. Тисяча років української суспільно-політичної думки: 2011. У 9 томах (14 книгах). – Том П (Книга І). К. 350 с.
3. Нічик В.М. Гуманістичні і реформаційні ідеї на Україні (XVI – початок XVII ст.) / Нічик В. М., Литвинов В. Д., Стратій Я. М.; АН УРСР, Ін-т філософії. – Київ : Наукова думка, 1990. 380 с.
4. Литвинов В.Д. Ренесансний гуманізм в Україні. К.: Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2000. 472 с.

Москалюк В. М.

доктор філософських наук, професор,
завідувач кафедри гуманітарних дисциплін

*Київська муніципальна академія естрадного та циркового мистецтва
м. Київ, Україна*

ПОЕЗІЯ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА: ЕСТЕТИКА УКРАЇНСЬКОГО СЛОВА

В Україні здавна існувала традиція цінування слова як онтологічного джерела, без опанування якого не уявлялось саме життя людини. Мудрість слова не може сприйматись відокремлено від творця цього